

RUSYA FEDERASYONU'NDA IRKÇI TUTUMLAR VE IRKÇILIK

Merve Suna ÖZEL*

ÖZET

“Biz ve onlar” ayrımından hareket ile oluşturulan kimlik ile birlikte gelen ötekileştirmeye, ırkçılık politikalarını ve tutumunu toplum içerisinde besleyen durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Nitekim Rusya Federasyonunda “onlar” algısının, Soğuk Savaşın sona erişi ve Sovyetler Birliğinin çöküşü ile birlikte pek de farklı bir anlam kazanmadığı görülür. Tarihi perspektiften bakıldığında ise Rusya Federasyonu’nda “onlar” fikrinin değişmediği ve özellikle Kuzey Kafkasyalı halklarına bakışın aynı olduğu görülmektedir. Rusya Federasyonu’nda ırkçı grupların şiddete başvurarak gerçekleştirildikleri eylemler dikkat çekicidir. Bu eylemlerin hedef kitleleri ülkede yaşayan diğer etnik ve dini gruplar olmaktadır. Ülkede neo-nazi yanlısı ırkçı grupların varlığını yanı sıra siyasi alanda da aşırı ırkçı söylemleri ve nefret mesajları öne çıkan siyasi oluşumlar da dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Rusya Federasyonunda ortaya çıkan ırkçı söylemler ile yüklü şiddet eylemleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Irkçılık, Irk, Şiddet

ABSTRACT

Identity, which create by difference of “us and them”, emerge with marginalising can be cause increasing racism policies and attitudes in society. In conjunction with end of the Cold War and collopse of Sovet Unions, Russian Federation’s “them” perspective hasn’t much changed. In historical perspective, not only show a marked improvement “them” perceiving, and also it can be still the same approach to Northern Caucauses Nations in Russian Federation. Violent actions of racist groups can be strikingly remarkable in Russia. The target of this violence action is the other ethnic and religious groups living in country. Besides the presence of pro-neo-Nazi racist groups, there are political formations which draw attention with extreme racist and hate messages, in political area. Hence this study will examine the racist and violent actions, occurring in the Russian Federation.

Keywords: Russain Federation, Racism, Race, Violence

Riasanovsky ve Seinberg 1980'lere gelindiğinde Rusların çoğunluğunun komünist rejimin Çarlık döneminde 300 yıl süren Romanov hanedanlığı gibi uzun soluklu olacağını düşündüklerini ifade etmektedir (Riasanovsky &

---

* Araş. Gör. Kırıkkale Üniversitesi, mervesuna@yahoo.com

Seinberg 2011: 646). Ancak bu dilek ya da öngörü Mihail Gorbaçov'un liderliğe gelişi ile birlikte farklı bir yöne kanalizelmiştir. Nitekim ülkede var olan ekonomik, sosyal, siyasi pek çok sorunun çözümü olarak öne sürülen Glasnost ve perestroyka Sovyetlerin çöküşünü getirmiştir. Ancak bu çöküş Solzhenitsyn gibi aydınlar için gerekli görülmüş ve hatta toplumsal patlamalar başlamadan önce birlikte yaşayamayacaklarının görülmesi gerektiği öne sürülmüştür (Solzhenitsyn 1990: 25) Nitekim 1991 yılı Ağustos ayındaki başarısız darbe girişiminin ardından ülkede merkezi devlet otoritesi ve partinin gücü iyice zayıflamıştır. Darbenin en büyük sonucu ise SSCB'nin dağılması ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'nin kurulması olmuştur (Korobkov 2004: 77). SSCB'nin sonra ermesi ile birlikte ardılı olan Rusya Federasyonu'nda 1990'lardan itibaren etnik ve sivil milliyetçilik akımları ortaya çıkmıştır. Etnik milliyetçilik eski gücü geri kazanmanın objektif bir politik aracı haline gelirken, sivil milliyetçilik ise milletin refahı ve korunmasının ön planda olması olarak yorumlanmaktadır.

David Laitin, ilginç bir tez öne sürerek Sovyetlerin yıkılmasını Yeltsin'in Rus milliyetçiliğini iyi kullanmış olmasına bağlar (Laitin 1998: 86). 1992 yılına kadar Yeltsin, Rus Halkı tanımına büyük bir dikkat göstermiş olup Rus etnik grubuna aidiyeti gösteren (Russkie) kavramı yerine Rusya Halkı (Rossiyani) kavramını kullanmıştır. Yeltsin özellikle ortak bir tarihe vurgu yapan "Rus Fikri" (Rossiiskaya İdeya)'nin yerleşmesi için uğraşmıştır (Price 2007: 6-8). 1999 yılı sonunda Rusya'da devlet başkanlığı koltuğuna oturan Vladimir Putin'in de milliyetçilik noktasında hassas olduğu görülmektedir. BU bağlamda Putin, kendini milliyetçi olarak tanımlarken, Rus vatandaşlarının da zarar görmesini istemediğini belirterek sivil milliyetçilik içerisinde yer aldığını göstermiştir (<http://rbth.ru>).

Bu çalışmada da bu hassas yaklaşımların gerek toplumsal gerek siyasi alanda Rusya'da ne ölçüde karşılık bulduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Bu bağlamda ilk olarak ırk ve ırkçılık kavramlarından hareket ile "öteki ve biz"i n şekillendirildiği kimlik algısı ele alınacaktır. Ardından RF anayasasında etnik kökenleri farklı olan vatandaşlara ilişkin maddeler incelenecektir. Üçüncü olarak Rus siyasi yaşamında ırkçılığa ilişkin durum kısaca ele alınarak son noktada ülkede var olan ırkçı grupların durumu ve gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri incelenecektir.

IRK KAVRAMI VE IRKÇILIK

Modern bir kavram olarak görülen ırkçılığın, öjeni¹ bağlamındaki temellerini Platon'a dayandıran Şenel (1993), Platon'un *Devlet* adlı eserinde ortaya koyduğu ideal devlet tasarımında "öjenigi", "kalıtımcılığı", "üstün soy yetiştirme amacı için, üstün niteliklilere üreme ayrıcalıkları tanırken, zayıfların üremelerini sınırlandırması" hatta "kusurlu doganlara yasama hakkı tanı-

---

¹ Şenel, "damızlıklılık" diye adlandırılan bu düşüncenin 19. yüzyılda ırkçılık temelinde bilimsel giysiler içinde, "öjenik" adıyla ortaya konulduğunu belirtir.

maması", "soyun üstünlüğünün korunmasını, soy saflığını" savunan görüşler ortaya koymaktadır (Şenel 2005: 51). Dolayısı ile ırka dayalı bir kimlik benimsemeyi tercih edenler, "öteki"ni dışlama yoluna giderek hâkim bir grubun baskı aracı haline gelebilmektedir. Winant (1997) bu noktada "kimlik" ve aidiyet" kavramlarından hareket ile *ırklaştırılmış sosyal bir düzende yetişmiş herhangi biri için; kişinin kimliğinin silinmez şekilde işaretlendiği, hatta bu olgu tarafından oluşturulduğu*"nu belirtir (Winant 1997: 324). Böylece kimlik ile birlikte gelen ötekileştirmeye dair Kant, hâkim grubun bir yandan diğerlerine "Bizim gibi ol" diye ısrar ederken, aynı zamanda da bunu imkânsız hale getirecek koşulları sağladığını öne sürmektedir (Bernasconi 2011: 63).

Irkçılık fikrinin gelişimi ile birlikte ırkçılığın var ettiği cemaatin oluşumu için ırkçı kuramlar vazgeçilmez bir hal almaya başlamıştır. Tarihi süreç içerisinde ırkçılığı, siyaha karşı beyaz ya da tam aksi şekilde okunamayacak kadar kaotik ve kırılğan bir konu olarak ele alan Dominelli (2008), Avrupalıların sömürgeci anlayışlarının temelinde ırk üzerine kurulu "ötekileştirme"nin Avrupa sömürgeci politikası ile aynı zamanda dünyaya "arzulanan fiziksel özellikleri" de yaydığına dikkat çekmiştir (Dominelli 2008: 9). Balibar ise bu tarz bir üst düzey ırkçılık kuramlaşmalarının, 19. yüzyılda evrimci anlayışı temel alan "biyolojik ırklar" antropolojisi gibi kuramların, fiziksel farklılıklardan yola çıkarak bilimsellikle desteklenmeye çalışıldığını belirtir (Balibar 1995: 26). Biyolojik ırk ayrımı ile "beyaz" Avrupalı ırkları Asya ve Afrika'nın "siyah", "kahverengi" ve "sarı" ırklarıyla ilişkilerini artırma yoluna gitmesi ırkçılığın kullanımını ve hiyerarşik üstünlük fikrini de arttırmıştır (Heywood 2007: 236). 20.yüzyıla gelindiğinde ise ırk ve ırkçılık kavramları çok farklı bir alana taşınmıştır. Friedrichson (2002), ırkçılığın, "ulusal kimlik" ve "ideoloji arayışı" arasında bir bağ kurduğunu öne sürerken bu tezinin temeli olarak da 20. yüzyıl başlarında Almanya'nın Yahudilere karşı uyguladığı ırkçı politikaları göstermektedir (Friedrichson 2002: 75).

Nitekim II. Dünya Savaşı döneminde öteki ayrımı ırk ve biyolojik ırkçılık temelinde uygulanan politikaların odak noktası olurken, Taş, bu tarz eski ırkçı fikirlerin saldırgan bir tutum sergileyen "yeni-nazi", "yeni-faşist" veya "dazlaklar" gibi çeşitli siyasi parti ve akımlar aracılığı ile özgürlükleri ve insan haklarını tanımayan otoriter veya diktatoryal rejim heveslisi aşırı sağ partilerin program ve faaliyetlerinde ortaya çıkmakta olduğunu belirtmektedir. Nitekim bu temelden bakıldığında Taş (1999), Avrupa'da "öteki" ya da bir ülkede yaşayan "yabancıların" eşitsizliğe, kötü şartlarda çalışma ve yaşamaya hatta dışlanmaya karşı çıkmadığı sürece barınabileceğine dair oluşan algıya dikkat çeker. Bu sistem ise "öteki" grupların ülkeden gönderilme isteklerini sesli bir şekilde dile getirmelerine yol açan bir durumdur (Taş, 1999: 53-59).

RUSYA FEDERASYONU ANAYASASINDA “ÖTEKİ”LER

Rus siyasal sisteminin temel yapısını şekillendiren anayasa, 1990 yılından itibaren dört ayrı değişime bağlı olarak, 12 Aralık 1993'te ulusal referandumla kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. RF'nda ana dil konusu üçüncü bölüm 68. maddede yer almaktadır. Maddeye göre devlet dili Rusça olmakla birlikte, özerk cumhuriyetler kendi devlet dillerini belirleyebilme yetkisine sahiptir. Bununla birlikte, cumhuriyetlerin kullandığı diller, cumhuriyetlerin devlet hâkimiyeti organlarında, yerel yönetim organlarında, devlet kurumlarında RF'nun devlet dili ile bir arada kullanılır. Rus Anayasasının Üçüncü bölüm 65. Madde 1. bentte de federal düzenden bahsedilmektedir (<http://constitution.kremlin.ru>).

Diğer taraftan ikinci bölüm 19. madde 2. bent gereğince devlet; vatandaşların cinsiyet, ırk, milliyet, dil, köken, malvarlığı ve makam, ikamet yeri, dini tutum, görüş, toplumsal birliklere mensubiyet, ayrıca diğer durumlarına bakmaksızın insan ve vatandaş hak ve özgürlüklerinin eşitliğini güvence altına alırken, sosyal, ırki, milli, dil veya dini mensubiyet niteliğine göre, vatandaşların haklarının her hangi bir şekilde sınırlandırılması yasaklamaktadır. Yine ikinci bölüm 26. madde de herkes kendi milli kökenini belirleme ve bildirme ve herkesin dilini kullanma, iletişim, eğitim, öğrenim ve yaratıcılık dilini serbestçe seçme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. 29. madde ile de ülkede ırk, milliyet, din ya da dil üstünlüğünün propagandasını yasaklanmaktadır (<http://constitution.kremlin.ru>).

Anayasanın üçüncü bölüm 72. maddesinde RF ve federasyon unsurlarının ortak yetkilerinden bahsedilmiştir. Bu madde kapsamında milli azınlıkların haklarının korunması; kanuniliğin, hukuk düzeninin ve kamu güvenliğinin sağlanması, doğal kaynakların işletilmesi; çevrenin muhafazası ve ekolojik güvenliğin sağlanması; özel korunması gereken doğal bölgeler; tarihi ve kültürel anıtların muhafazası, sağlık konularının koordine edilmesi; ailenin, anneliğin, babalığın ve çocukluğun korunması; sosyal güvenlik dahil sosyal güvence, gibi konular başta olmak üzere yer almaktadır (<http://constitution.kremlin.ru>).

RUSYA FEDERASYONU SİYASİ YAŞAMINDA IRKÇILIK

Sovyetlerin ani çöküşünün ardından pek çok Rus çok-etnikli Sovyet Devletinin geri geleceği umudunu taşımıştır. Hatta Komünist Parti, Sovyetleri yeniden diriltmek için “Bir Sovyet Milleti” (Edinnyi Sovietskii Narod) çağrısında bulunmuştur (Prizel 2000). Öte yandan yerelcilik anlayışında olduğu gibi Panslavistler de “sobornost”, kavramı üzerinde durmuşlardır. Hatta Vladimir Solovev, Ortodoksluğu “sobornost” kavramı üzerinden yeniden yorumlamış ve daha liberal ve teolojik bir yönünü ortaya koymaya çalışmıştır (Özcan 2012: 280).

İmparatorluğun yeniden inşasını hedefleyen panslavistlerin, 1993 yılında ülkede yaşanan toplumsal, siyasi ve ekonomik buhran nedeni ile hayalleri yıkılmıştır. Bu dönemde ülkede artan suç oranının nedeni olarak özel-

likle Orta Asya ve Kafkas Halkları görülmüş ve bu da imparatorluğu yeniden inşa etmek isteyen grupların yön değiştirmesine yol açmıştır. Komünist Parti lideri Zyuganov 1997 yılında, Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın birleşmesini ön gören pan-slavist hedefi açıklamıştır. Böylece ortaya "Slav Kardeşliği" çıkmıştır. 1998 Krizinin aşılmasının ardından RF'da elitlerin BDT ülkelerine olan bakışları değişmiştir. Her ne kadar bu ülkeler SSCB'nin çöküşüne neden olmuşsa da RF için "yeni ve gelişmiş federalizm" in önemli bir unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. Nitekim bu ilişkilerde kilit nokta ise ekonomik ilişkiler olarak görülmektedir (Prizel 2000). Böylece SSCB'nin çöküşünün ardından imparatorluğun yeniden inşa edilmesi hedefi ile hareket eden panslavistler, BDT ülkeleri ile gelişen ekonomi ile panslavizmin hayallerini ertelemek zorunda kalmışlardır.

Ulusal vatanseverlik açısından ise etnik köken olarak Rus olanlar ulusun üyesidir. Yani saf Rus ırkı vardır ve Ruslar Rusya'yı yönetmelidir. Yabancılar özellikle de Yahudiler ulusun üyesi olmaya layık değildirler. Yüz ölçümü bakımından Rusya, Sovyetler Birliği'nden ayrılan ülkelerin toplamına eşdeğerdir. Bu grubun üyelerinin büyük çoğunluğu imparatorluğu koruduğu ve devleti süper güç haline getirdiği için Sovyetler Birliği'ne sıcak bakmaktadır. Ulusal vatanseverler, Rusları benzersiz ve başkalarına göre üstün bir millet olarak görmektedirler. Rus emperyalizmi sanıldığı kadar yoğun değildir ve bu anlamda tehlikesizdir. Güçlü, merkezi ve otoriter bir yönetim Rusya için en iyisidir. Ulusal vatanseverler açısından askeri güç büyük bir önem taşımaktadır. Ruslar büyüklüğünü askeriye borçludur ve militarizm, kahramanlık, kararlı eylemler yüce olarak değerlendirilmektedir. Batı ile ilgili görüşleri diğer gruplara göre daha sert olmakla birlikte Rus "demokrat"ları ise vatan haindir ve Batı'nın kölesi olarak görülmektedir (Tuminez 2000: 195, 196).

Öte yandan Rus Milli Birliği (Russkoie Natsionalnoie Edinstvo) hareketine bakıldığında aşırı sağcı organizasyon olarak dikkat çekmektedir. Partinin liderliğini Alexander Petroviç Barkaşov yapmaktadır. RNE, PAMYAT'IN ani parçalanması sonrasında ilk ortaya çıkan parti olmuştur. RNE, LDPR'ne göre daha aşırı eylemler düzenleyen bir harekettir. Parti ilk kurulduğunda politik bir oluşumdan ziyade NAZİ tarzı bir para-militer grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak genç erkeklerden oluşan bu grup üyeleri siyah kıyafetler ya da kendilerini kamufle edecek giysiler giymekte olup birbirlerini tek ellerini kaldırarak (Nazi tarzı) selamlamaktadırlar. Bir millet bir devlet vurgusunun yapıldığı bu ırkçı parti 1990'ların sonlarına doğru Ortodoks kimlik içerisine alınmıştır. Kurulduğu yıllarda yaklaşık 70 bin üyeye (Kjölstad 2009: 20) sahip olan bu organizasyonun 1990'ların sonlarına doğru siyasi ve sosyal alanda etkisinin azalması ile birlikte Milliyetçi

Bolşevik Parti (NBP)², RNE'nin yerini almaya başlamıştır. Organizasyon bugün hala faaliyetlerine devam etmekte olup liderliğini Barkaşov yapmaktadır (Parland 2005: 75, 76; Kjölstad 2009: 27; Balamires 2006: 580, 581; Lurrelle 2009: 55, 72).

2003 yılında kurulan Rodina Partisi kaynağını Kremlin'in muhalifleri yatıştırma politikasına borçludur. Bu projenin amacının KPRF'nin oylarını almak olduğu ileri sürülmüşse de KPRF'sinin düşünceleri desteklediği görülmektedir. Partinin önde gelen isimleri Dmitry Rogozin, Sergey Glazyev, Sergey Baburin olmuştur. 2003 Aralık ayı parlamento seçimlerinde komünist seçmenlerini rahatsız etmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Solovey 2010: 59; Killeen 2012: 42). 2003-2006 yıllarında Rodina etkinliğini arttırmayı başarmıştır. Fakat birlik, sadece kendi düşüncesinde olanları değil, aynı zamanda farklı görüşleri de içinde barındırmakta idi bu da partinin doktriner yapısında bir zaafa yol açmakta idi. Rodina Partisinin ideolojisi sosyalist ve etnik milliyetçilik fikirleri üzerine kurulmuştur. Parti Rusya'da kaçak ikamet eden insanlarla mücadeleyi hedeflemiştir. Fakat burada asıl kastedilen etnik Rus olmayan herkese karşı çıkılmasıdır. 2007 yılında Rodina Partisi'nin yeni milliyetçilik görüşü "Velikaya Rossiya" Büyük Rusya Partisi (VRP) altında örgütlenmiştir. Bu görüşün temel amacı sadece ve sadece etnik Ruslardan oluşan ve hiç bir başka ideolojileri kendi düşüncelerine katmaksızın yeni bir topluluk yaratmak olmuştur. VRP'nin başkanlığını yapan Dimitri Rogozin'in başka hiç bir ideolojileri savunmayışı ve desteklemeyişi kendisinin milliyetçi görüşe sahip olduğunu ortaya koymuştur. 2008 yılındaki seçimler öncesinde VRP'nin Putin'in desteğini olmadan güçsüz bir parti olduğu, hatta sadece bir sivil toplum örgütü haline geldiği görülmüştür (Verkhovsky 2007: 19-22). Ancak parti, aşırı ırkçı söylemleri ve nefret mesajları yaydığı öne sürülerek kapatılmıştır. Parti bir süre sonra Kremlin tarafından Adil Rusya (Spravedlivaya Rossiya) Partisi içerisinde eritilmiştir (Killeen 2012: 42, 43). PSR'nin liderliğini yapan Sergey Mironov'un, Putin'in partisi olan Birleşik Rusya ile sorun yaşaması nedeni ile Duma'da liderlik koltuğunu 2011'de Nikolai Leviçev'e verilmiştir (<http://www.interfax.co.uk/russia-news/>).

Diğer taraftan bu dönem içerisinde LDPR, KPRF'nin de aktif bir şekilde yer aldığı görülmektedir. LDPR, KPRF ve Rodina milliyetçi söylemlere sahip popülist politikalar takip eden partilerdir. Bu üç parti Laurelle'ye göre bir projenin araçlarıdır. Üç partide eltileri ve özellikle de oligarkları eleştirmekte ve Batı'ya karşı keskin tavırlara sahiplerdir. Bu açıdan üç partinin de doktriner, muhafazakâr, devrim karşıtı ve otoriter bir rejim hedefi üzerine kuruludur (Laurrelle 2009: 85, 86). Dikkat çeken bir nokta ise Jirinovski'nin özellikle 2010-2011 yılları arasında artan etnik milliyetçi söylemleridir.

---

² NBP (Natsional Bolshevistskaya Partiya), radikal grupların yer aldığı Stalinist bir faşizm ideolojisiye sahip bir yapılanma olarak 2005'ten itibaren dikkat çeken bir parti olmuştur (Laurrelle 2009: 42),

Jirinovski bu dönemden itibaren “Rus sorunu” üzerine daha fazla eğilme başlamıştır. Nitekim bu Rusya’da artan popülerliğinin bir sonucu olarak görülebilir (Kuchin & Zevelev 2012: 151).

İRKÇİ GRUPLAR VE İRKÇİLİK

Rus siyasi yaşamında ırkçılık söylemleri bu şekilde ortaya çıkarken sivil yaşamda ise eylem noktasında vuku bulmaktadır. 1999 sonlarında Rusya’da, Kosova Krizi ile bağlantılı olarak artan şüphesiz Amerikan karşıtlığına II. Çeçen Savaşı da eklenince ülkede aratan milliyetçi söylemleri dizginlemek zorlaşmaya başlamıştır. Çoğunluğun aklında Moskova’daki patlamadan ve Dağıstan’a girme olayından sonra federallerin savaşı bir müdafaa olarak algılanmıştır. Diğer taraftan Amerika’da yaşanan 11 Eylül 2001 terörist saldırısı ile birlikte Kuzey Kafkasya’ya olan bakış değişmiştir. Ayrıca milliyetçi söylemlerin arttığı bir anlamda yabancı düşmanlığının da medya tarafından desteklenmesi “skinhead³”ların ön plana çıkmasına neden olmuştur. Söz konusu bilinçli bir propaganda gerçekleşmiyordu, sadece o zamanlar medyada belirgin haberler yayınlanıyordu, “skinhead”lerin başarıları büyük bir ilgi ile konuşuluyordu (Verkhovsky 2007: 18, 19).

2000’lerin başında ırkçı “skinhead” hareketi kamuoyunda dikkat çekmeye başlamıştır. Bu hareket 1980’erin sonunda Baltık ülkelerinde “Sovyet işgaline” karşı ortaya çıkmıştır. Hareket içerisinde yer alan gençler sokakları kontrol ederken, bunu kahramanca bir vazife olarak görmektedirler. RF’nda 1991-1994 arası dönemde ırkçı gruplar içerisinde yer alanlar genellikle futbol maçlarında kendilerini göstermişlerdir. Grup üyeleri “Rusya Ruslarıdır” sloganı ile sayıları 10 ila 20 kişiden oluşan ufak gruplar halinde gezmektedir. Bu hareket içerisinde yer alan gençler, 1991-1994 arası dönemde daha çok provakatif eylemlerde yer almışlar ve şiddet eylemlerine bulamamışlardır. Grup üyeleri genellikle erkeklerden oluşmakla birlikte 1997 yılında ilk kez kadın üyeleri yer aldığı “Kurtlar” kolu oluşturulmuştur. “skinhead”lar hareketi ideolojik olarak şiddet odaklı hareket etmektedir. Şiddetin merkeze alınması konusu 1990’lı yıllardan sonra değişmeye başlamıştır. 1990’lar boyunca grup propaganda odaklı eylemler gerçekleştirirken 2000 ile birlikte bu durum şiddet ağırlıklı bir hal almaya başlamıştır. Skinhead hareketi politik olmaktan ziyade bir alt kültür hareketidir. Fakat yıllar içerisinde artan üye sayısı ile grup sadece suç eylemlerine katılmakla kalmamış yakın zamanda siyasi olarak da kendini göstermeye başlamıştır. 4 Kasım 2005’te gerçekleştirilen Rus Marşı yürüyüşüne yaklaşık 3000 kişi katılmış olup, yaklaşık 2000 kişinin ise bahsi geçen “skinhead”, neo-nazi gruplarına mensup oldukları görülmektedir (Laurette 2009: 61, 62; Verkhovsky 2000: 132).

---

³ Çalışma boyunca kullanılacak olan bu kelime “dazlak” anlamına gelmekte olup, Neo-nazi ve nazizimden beslenen bir grubu ifade etmektedir.

Hareketin alt kültür olarak nitelendirilmesinin temelinde, grupların 1990'lardaki üyeleri genellikle getto'larda yaşayan ekonomik açıdan sıkıntı çeken gençlerden oluşmasıdır. 1990'lı yıllarda yaşanan yıkım süreci içerisinde pek çok okul kapanmış, gidecek yeri olmayan bu genç nüfus bireysel ve kolektif ideolojik grupların birincil hedefi haline almıştır. 1998 Ekonomik Krizinin ardından Rusya'da büyük kentlerde yeni ortaya sınıflar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni kesim daha politize olmuş bir "skinhead" hareketin dönüşümünü sağlamıştır. Bu anlamda 1990'larda "skinhead" hareket içerisinde yaşları 12-14 arası değişen gençlerin yer aldığı görülürken 2000'lere gelindiğinde bu yaş sınırı 15-20'ye yükselmiştir. 1998 yılı sonrasında "skinhead"lar daha saldırgan ve aşırı milliyetçi bir tutum sergilemeye başlamışlardır. Örneğin Moskova'da bir öğrenci bir rock grubunun tişörtünü giydiği için ırkçı gruplar tarafından saldırıya uğramıştır (Tarasov 2012; Laurelle 2009: 63-65).

SOVA'nın gerçekleştirdiği araştırmalara göre, 2004 yılında 49 kişi öldürülmüş, 200'den fazla kişi yaralanmıştır. 2005 yılında 47 kişi öldürülmüş, 400'den fazla kişi yaralanmış, 2006 yılında ise 55 kişi öldürülmüş 500'ün üzerinde kişi ise yaralanmıştır. 2010 yılında 38 kişi öldürülmüş, 377 kişi yaralanmıştır. 2011 yılı içerisinde 23 kişi öldürülmüş, 154 kişi yaralanmıştır son olarak 2012 yılı içerisinde ise 18 kişi ırkçı saldırılarda öldürülmüş yaklaşık 171 kişi yine bu saldırılarda yaralanmıştır (www.sova-center.ru). 2013 yılı verilene göre ise 21 kişi bu tarz saldırılarda öldürülürken, 178 kişi ise Neo-Nazi şiddetine maruz kalmıştır (Verkhovsky 2014).

"Skinhead" ve Neo-Nazi grupların seçtiği kurbanlar genel olarak Kafkasyalı veya Orta Asyalı gruplar ya da kişiler olarak görülse de aslında Slav tipolojisine uymayan herkese karşı oldukları görülmektedir. Bu nedenle bu grup, kurbanların nereli olduğu, hangi ülkenin vatandaşı olduğu gibi konuları umursamamaktadır. Onlar için NAZİ prensipleri geçerlidir, yani ten rengine göre kurbanlarını seçmektedirler. "skinhead"lar açısından, güney göçmenleri en büyük düşman olarak görülmektedir. Ayrıca bu gruplara karşı duyulan nefreti Çingene, evsiz ve Yahudilere karşı olan kin takip etmektedir. Genellikle şiddet faaliyetlerinde de bu grupları tercih etmektedirler (Laurrelle 2008: 46; Verkhovsky, 2000: 134; www.sova-center.ru, 2011, 2012).

Aleksandr Tarasov'a göre bu alt kültür yapılanması içerisinde yer alan gençlerin en büyük sorunu yetişkinler tarafından bir hedef doğrultusunda yönlendirilememeleridir. Bu anlamda grup resmi olarak bir örgütlenme yapısına sahip değildir (Tarasov 2012). Son dönemlerde ise birçok etnik nedene bağlı şiddet olayı sistemli olarak gerçekleştirilmektedir. Bu açıdan "skinhead"ların aşırıçılığı şiddetten uzak bir şekilde politik yöntemlerle etnik ve göç sorunlarını çözmeyi planlayan Rus toplumu için aşırı bir boyuttur. Buna karşın ırkçı gruplar ise genellikle her türlü yasal ve kamusal siyasi faaliyetlerden kaçınmakta ve sorunları şiddet yöntemi ile çözme eğilimindedirler (Solovey 59-61). Bu şiddet eğilimi sivil halka yöneltmekle

birlikte devlet görevlilerine karşı da uygulandığı örnekler söz konusu olabilmektedir çünkü ırkçı gruplar açısından asıl önemli olan bağlı olunan etnik mensubiyettir. Son örneklerinden biri ise RF Göçmen Başkan yardımcısı olan Azerbaycanlı Mais Kurbanov'un Kasım 2013 tarihinde uğradığı saldırıdır (<http://www.themoscowtimes.com>).

4 Aralık 2011 Duma seçimleri döneminde RF'nunda ırkçı ve milliyetçi söylemler artmıştır. Rus etnik grubuna mensup olmayanlara karşı başlatılan dışlama örnekleri ve algı Rusya'da her daim canlı tutulan bir olgu olarak dikkat çeker (Tablo:I). "Rusya Ruslarıdır" söylemleri ile aşırı milliyetçi gruplar, Kremlin'in Kafkasya'ya yapmış olduğu yatırımlar ile ilgili olarak, yatırımların Kuzey Kafkasya'ya değil Rus bölgelerine harcanması ve Kafkas Halklarının bulunmuşlardır (<http://tr.euronews.com/2011>). Kafkas Halklarının maruz kaldığı bu duruma ilişkin tarihi bir benzerlik ise 1950'lerin sonunda görülmektedir. Stalin döneminde sürgün edilen halkların 1957'de geri dönmelerinin izin verildiğinde, dönen insanlar kendi topraklarına ulaştıklarında, köylerine, çoğu Rusya'dan gelen göçmenlerin yerleşmiş olduğunu görmüşlerdir. 1958 Ağustosunda Rus yerleşmeciler Grozni'deki Çeçen ve İnguşlara yönelik, üç gün süren bir saldırı düzenlemişler ve sloganları da "Çeçenler ve İnguşlar Kafkasya'dan defolun" olmuştur (Özen & Akınhay 2002: 33).

Tablo I: 2006 Yılında LEVADA'nın Yapmış Olduğu "Rusya'daki Ruslar Diğer Etnik Unsurlara Göre Daha İyi Mi Yaşamakta" Başlıklı Anket

	2004	2005	2006
Çok Daha iyi Yaşamakta	9	9	7
Ne İyi Ne Kötü -Aynı	41	41	46
Cevap vermesi Zor	5	4	6
Çok daha Kötü Yaşamakta	45	46	41

Kaynak: <http://www.levada.ru./press/2006082500.html>

Yabancı düşmanlıklarını açık şekilde ifade eden ırkçı ile ilgili olarak 2008'de İnsan Hakları Moskova Bürosu Başkanı Aleksandr Brod "'skinhead" gruplar iyi silahlanmış durumda. Özel eğitim yapıyor ve kendi eylemleri için patlayıcı madde hazırlıyorlar. "skinhead" gruplar, Rusya vatandaşlarının güvenliği açısından da tehlike oluşturmaya başladı." açıklamasında bulunmuştur. "skinhead"lar, yabancı düşmanlığının yanı sıra ırkçılık karşıtı Rus soydaşlarına karşı da kanlı eylemler düzenlemektedirler. (<http://arsiv.sabah.com.tr>; <http://www.bbc.co.uk/>; <http://haberrus.com/>). Milliyetçi grupların klasik sloganı haline gelen "Rusya Ruslarıdır" söylemine olan destek VTsIOM'un yaptığı bir araştırmaya göre 1998- 2002 yılları arası dönemde yüzde 45'ten yüzde 55'e yükselmiştir (Ruthland 2010: 6). Der Spiegel adlı Alman Dergisi'nde yer alan haberde Rusya'da 9 milyon kaçak göçmene karşı devletin hiçbir adım atmadığı da ifade belirtilmiştir. Bu açıdan Rusya vatandaşları-

nın yüzde 60'ının "Rusya Ruslarıdır" (Tablo II) sloganını desteklediği ileri sürülmektedir (<http://www.gazetem.ru>).

Tablo II: 2011 Yılında LEVADA'nın Yapmış Olduğu "Rusya Ruslarıdır Fikri Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?" Başlıklı Anket

	1998	2011
Bu Fikre Katılıyorum	13	15
Yürürlüğe girerse iyi bir fikir olabilir, ancak belli sınırlar çerçevesinde Cevap vermek zor	30	43
İlgilenmiyorum	7	5
Bu fikre olumlu bakmıyorum, bu gerçek bir faşizm	14	13
	30	24

Kaynak: Kak Vy otnosites' k ideye«Rossiya – dlya russkikh»?
<http://www.levada.ru/press/2011020407.html>

SONUÇ YERİNE

İrk kavramı incelendiğinde kendine özgü ortak kalıtsal özellikler sergileyen ve biyolojik olarak diğerlerinden farklı bir grup olma özelliklerini taşıdığı görülmektedir. İrkçilik kavramının politik ve ideolojik mücadelenin konusu olduğu ortaya çıkarmaktadır. İrkçiliğin kimlik kazandırma bağlamındaki rolü ile bireyden başlayarak toplumsal alana kadar uzanan bir süreci ortaya çıkarırken, kimliğin temelinde var olan bireyin toplumsal ve tarihsel bağlamdaki değerlendirmeleri ile birlikte ortaya kolektif bir kimlik ve aidiyet algısı ortaya çıkardığı görülmektedir. Biz ve öteki üzerine kurulu bu bakış ise ırkçı söylem ve uygulamak ile Nazi Almanyası örneğinde görüldüğü gibi soykırım politikalarını uygulama alanları sağlayacak bir zemin yaratabildiği görülmektedir. RF bağlamında konu incelendiğinde ise 1990 sonrası süreçte sistematik olarak Neo-Nazi ve ırkçı grupların ülkede "öteki" olarak belirledikleri gruplara karşı şiddet eylemleri gerçekleştirdikleri görülmektedir.

RF'da gerek siyasi gerek ise toplumsal alanda, milliyetçi fikirlerin uç noktası olarak ırkçı söylemler kendine yer bulmaktadır. Alexander Verkhovsky, ülkede artan ötekileştirme söylemleri ve ırkçı yaklaşımların ülkede giderek ana hakim haline gelmeye başladığını ve ülkenin radikal bir çizgiye doğru sürüklediğine dikkat çekmektedir (<http://tr.euronews.net/>). "Biz" kavramının ülkede genişletilme çabaları ise bu noktada "öteki"nin içselleştirilmiş bir düşman olması nedeni ile zor görülmektedir. Bu ise siyasi ve toplumsal açıdan "öteki"leştirilmeye güçlendirmektedir. Nitekim pek "Rusya Rusları"dır tarzı söylemlerin varlığı ve her fırsatta dile getirilmesi ülkede istenen birliğin sağlanması zorlaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

- BALIBAR, E. (1995). *Irkcılık ve Milliyetçilik, Irk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler*, (Ed.). E. Balibar ve I.Wallerstein, (Çev. Nazlı Ökten), İstanbul: Metis Yayınlar
- BERNASCONI, R. (2011). *Irkc Kavramını Kim İcat Etti?*, (Çev:Zeynep Direk). İstanbul: Metis Yayınları.
- BLAMIRE, C. JACKSON P. (ed). (2006). *World Fascism: A Historical Encyclopedia*, Vol:1.
- FRIEDRICKSON, G. (2002). *Racism: A Short History*, Princeton University Press.
- HEYWOOD, A. (2010). *Siyasi ideolojiler*, (Çev.). Ahmet Kemal Bayram, vd.) Ankara: Adres Yayınevi, Ankara
- KILLEEN, T. (2012). "Rising Radical Nationalism and Xenophobia among Russian Youth", *Clough Journal*, Spring.(38-49).
- KJÖLSTAD, H. (2009). "White Russia-Xenophobia, Extreme Nationalism Andrace Radicalism as Threats to Society", *FOI*, Swedish Defence Research Agency, Stockholm.
- KOROBKOV, A. (2004). "Sovyet Sonrası Göç Hareketlerinin Oluşumunda Etnik ve Mesleki Etkenler", (Der.), Erhan Büyükkakıncı, *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, Phoneix Yayınları, Ankara.
- KUCHINS C. ZEVELEV A. (2012). "Russian Foreign Policy: Continuity in Change", *The Washington Quarterly*, CSIS, Winter.
- LAITIN, D. (1998). *Identity in Formation: The Russian Speaking Population in Near Abroad*, Cornell University Press, USA.
- LAURELLE, M. (2009). *In the Name of the Nation: Nationalism and Politics in Contemporary Russia*, New York: Palgrave Macmillan.
- (2008). *Russia's Central Asia Policy and the Role of Russian Nationalism*, Central Asia Institute and Silkroad Studies Programme, Washington.
- ÖZCAN S. (2012). *Rusya ve Polonya'da Din, Kimlik, Siyaset*, Küre Yayınları, İstanbul.
- ÖZCAN Ö., AKINHAY O. (2002). *Çeçenistan Yok Sayılan Ülke*, Everest Yay. 2002 İstanbul.
- PARLAND, T. (2005). *The Extreme Nationalist Threat in Russia: The Growing Influence of Western Rights Ideas*, Taylor & Francis Group, New York.
- PRICE, R.J. (2007). "Russian Nationalism: Creating a Civic Identity", University of Glasgow. eprints.gla.ac.uk/3726/1/price3726.pdf
- PRIZEL, I. (2000). "Nationalism in Postcommunist Russia: From Resignation to Anger", (Ed) Sorin Antohi, Vladimir Tismaneanu, *Between Past and Future: The Revolutions of 1989 and Their Aftermath*. England. Central European University Press
- RIASANOVSKY, N. V., Seinberg, M. D. (2011). *Rusya Tarihi*, İnkılap Yayınları, İstanbul.

- RUTLAND, P. (2010). "The Presence of Absence: Ethnicity Policy in Russia", *Annual Conference Of The American Political Science Association*, Washington DC, September Vol:2/5, 2010, <http://papers.ssrn.com/>
- SOLOVEY, T., SOLOVEY, V. (2010). "Russkiy Natsionalizm Pri Putine – Medvedeve". (Ed.) V. Pribylovski, *Russkiy Natsionalizm Mezhd Vlast'yu i Oppozitsiyey*, Panorama Center, Moskova. <http://scilla.ru/>
- ŞENEL, A. (2005). *Siyasi Düşünceler Tarihi*, Bilim ve Sanat Yay., İstanbul.
- TARASOV, A. (2012). "Menyayushchiesya skinkhedy. Opyt nablyudeniya za subkul'turoy", http://scepis.net/library/id_605.html, 12.11.2012
- (2012). "Natsi-skinny v sovremennoy Rossii", <http://scepis.net/>
- TAŞ, Mehmet. (1999). *Avrupa'da Irkçılık*, İstanbul: İmge Yayınevi,1. Basım.
- TUMINEZ, A. (2000) *Russian Nationalism since 1856: Ideology and the Making of Foreign Policy*. USA Rowman & Littlefield Publishers.
- VERKHOVSKY, A (2000). "Political Commentary: Ultra-Nationalist in Russia at the Onset of Putin's Rule", *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, Vol:28,No:4.
- (2007). "The Rise of nationalisim in Putin's Russia", *Helsinki Monitor* 18:2.
- (2014). "The Ultra-Right Shrugged: Xenophobia and Radical Nationalism in Russia, and Efforts to Counteract Them in 2013". (erişim): <http://www.sova-center.ru>
- WINANT,H.. (1997)."İrkçi Oluşum ve Hegemonya:Küresel ve Yerel Gelişmeler". (Haz.). Sallie Westwood, Ali Rattansi, *İrkçılık, Modernite ve Kimlik*, İstanbul: Sarman Yayınları.323-351.
- "Nikolai Levichev elected as Fair Russia leader", <http://www.interfax.co.uk/>
- SOVA CENTER (2010). "Xenophobia, Freedom of Conscience and Anti-Extremism in Russia in 2010", Moskova, (erişim) www.sova-center.ru.
- (2011). "Xenophobia, Freedom of Conscience and Anti-Extremism in Russia in 2011", SOVA CENTER Moskova, (erişim) www.sova-center.ru.
- (2012). "Racism and Xenophobia in 2012, with preliminary Results for the Year", SOVA CENTER Moskova, (erişim) www.sova-center.ru.
- "Kak vy otnosites' k ideye «Rossiya – dlya russkikh?»", <http://www.levada.ru/press/2011020407.html>
- "Rusya'da artan milliyetçilik" (2011). (Erişim): <http://tr.euronews.com/>
- "Rus dazlaklar, ırkçılık karşıtı Rusları da öldürüyor" (2008). <http://arsiv.sabah.com.tr/2008/>
- "Rus dazlaklar mahkemeye çıkartıldı; tamamı üniversite öğrencisi ırkçı grup 11 cinayetle suçlanıyor" (2012). <http://haberrus.com/yasam/>
- "Rus dazlaklar 20 cinayetten suçlu" (2012). <http://www.bbc.co.uk/turkish/>
- "Putin outlines new strategy for North Caucasus" (2010). <http://en.rian.ru/>
- <http://constitution.kremlin.ru>